

Berguedà-Ripollès, antigament *Querrubi* (JCor., *Est. Top. Cat.* I, 47; II, 267) o sigui *Quer Rubi* < *CARIUM RŪBĒUM (per a l'evolució fonètica, veg. infra). Encara més, es possible que contingui el nostre mot l'expressió *fer el quer* 'fer l'orni, fer el desentès', és a dir, 'fer com aquell qui no sent el que es diu';³ comp. *còdol* 'persona molt sorda' (Men., Mall.), 'capçlòs, persona molt ignorant' (Men.).

A més, en la llengua va existir un adjectiu *querós*, -osa, 'penyalós, rocós, o ple de pedrasses', com ho prova la presència dels topònims com *Querós*, nom d'un poblet al municipi de Sant Hilari Sacalm (on hi ha també el *Coll de Querós*), d'on *Querós*, nom de família; la *Querosa*, nom d'una partida antiga en el terme de Ripoll esmentat en un document de 1560 (*AlcM*); *Caroses* figura com a nom d'una partida en el terme de Sta. Coloma de Q. en doc. de 1300 «trociun terra... in termino Ste. Columbe, in loco vocato caroses» (*AlcM*); les *Queroses* és nom d'una font a la Parròquia de Ripoll, prop de la *Querola* (infra); la *Querosa* és un mas al costat del santuari del Miracle (Solsona) ja anomenat en el procés canònic del Miracle de la Mare de Déu, S. XVI, cf. el llibre del P. Baraut sobre la història del santuari; notem també que *Las Carosas* és una partida a les Viles del Turbó (Ribag.),²⁵ on hi ha grans pedrasses.

Són molt nombrosos els topònims compostos de *CARIU amb els adjectius com ALBUS 'blanc', ALTUS 'alt', RUBEUS 'roig' etc.; noms donats als monts o penyals en un principi, alguns acabaren per designar poblacions o llogarets, caserius o castells, establerts en la localitat en qüestió.⁴ Apareixen ben sovint en els documents antics des dels orígens de l'idioma, i Bast. Bass., *GIMCat.* (pp. 405-6, secció d) n'inclou una bona tria. Alguns no han perviscut i no es poden identificar fàcilment. Citem de Bast. Bass. i d'altres fonts els següents exemples:

Queralls < *CARIOS ALBOS: En l'Acta de consagració de la Seu d'Urgell, a. 839, hom esmenta *Keros Albos* com a nom d'una localitat entre Fustanyà i Pardines: es tracta, doncs, del conegut municipi del Ripollès, a La Vall de Ribes; en la forma de *Chers Albs* en un doc. del S. XII de la mateixa Seu (Pujol, *Docs. Vg. Urg.*, 5.1); trobem a més *Cairos Albos* en un doc. de 938 procedent de Sant Joan de les Abadesses com a nom d'un altre lloc que no hem pogut identificar.

Queralt < *CARIU ALTU: *Cher Altum* en doc. de 955, i escrit *Chero Alto* en un altre de 960, en l'afrontació «de castrum Lacesse» al costat de «uilla Lacesse» (és a dir, *Llaés*, poblet a la Parròquia de Ripoll). En un altre escrit d'afrontacions de 986 hom menciona *Cherralto* (i amb variant gràfica *Cherralto*) juntament amb «castro de Miralías» (=Miralles) i «castro Monte Bui»: es tracta del famós *Castell de Queralt* a la Conca de Barberà, centre de la baronia de Queralt, que comprenia la vila de Santa Coloma, anomenada avui normalment Santa Coloma de Queralt per diferenciar-la dels altres pobles d'aquest nom; en un escrit de Poblet de 1166 figura *Petrus de Chairalt*, que era el senyor d'aquell castell.⁵

Queragut, compost amb ACUTU 'agut': *Chero Acuto* en doc. de 1020 de Sant Martí del Canigó com a nom d'un cingle (Bast.-Bass., *GIMCat.*, p. 404). Notem també en la Lleuda de Puigcerdà i de la Vall de Querol, a. 1288: «cascuna bèstia mular que vaja ne venga per vendre, de Puigcerdà a vers Perpenyà o vers *Queragut* [pac] iiiii. dr.» (Alart, *RLR* IV, 503): segons explica Alart era el lloc principal del País de Donazan entre el Capcir i el País de Saut, mal grafiat oficialment com *Quérigut*.

Cher Corb, en doc. de 1110 d'Urgell («--- in ipsa rocha de *Cher Corb* faciat ibi kastrum si facere uult»): antic castell avui desconegut (compost amb CURVUS); hi ha, a més, *Quercorb*, cingle situat en el terme dels Banys d'Arles (*AlcM*). Notem que *Quercorb* o *Quiercorb* es dona a l'Aude (infra).

Chero Foradat, a. 1075, avui oficialment *El Quer Foradat*, però hom diu normalment *El Quer*: poblet en el municipi de Cava (Alt Urg.), al peu de la Serra del Cadí, a llevant del puig de Quer (n. 5), pron. *al ke* (1929).

Cher Manchonus, en doc. de 1086 d'Urgell: «--- castrum quod dicitur *Cher Manchonus* alioque nomine Pradellus --- in terminis castri Artesa», és a dir, en el terme d'Artesa de Segre (Noguera); castell avui desconegut. Un altre amb el mateix nom a l'Alt Emp. s'esmenta en la *Cròn.* de Desclot: «Tenian-se encare en Empurdà, primerament lo castell de Roquaberti, e Raquecens, e *Carmanson*, e l castell de Lerç» (cap. 153, *NCl.* v, 36.2): es tracta d'un antic castell dins el terme de Vilajuïga, escrit per alguns com *Quermençó* o *Quermensó* (però com *Quermançó* per JCor.);⁶ es tracta del conegudíssim castell de Quermançó [*kærmənsó*], 1912, les ruïnes del qual es poden veure damunt de Vilajuïga passant en el ferrocarril internacional (veg. la llegenda viva que reporta Coromines en les *Gràcies de l'Empordà*, O. C., p. 935); el segon element és evidentment el nom germànic *Manzo*, -on (Förstemann 1093).

Chero Ramatum (*Odelonem de ~*) en escrit de 1011 a favor del monasteri de Cuixà és *Odello de Querramat*, poblet al Capcir: el quer en qüestió deu ser boscós a judicar per *ramatum*.

Chero Rotundo, cingle en el doc. de 1020 de Sant Martí del Canigó; deu tenir la mateixa base *el Carradon* que apareix en l'afrontació d'Estamariu (a. 1518) en el *Spill* de Castellbò (f. 93r); notem a més *El Turmo Carraduno* a Serradui (Alta Ribag.), registrat per Joan Coromines.

Cairo Rubio (compost amb RUBEUM), en doc. de 957, «--- in pago Bissuldunense (=Besalú) --- in ualle Albiniane --- deinde uadit --- et pergit usque ad flumen Sambuce (=Muga) et ipsas fabricas et *cairo Rubio* ---» (*GIMCat.*, p. 403), i «pogium *Cario Rubio*» a Cotlliure i Banyuls, en doc. de 981, i *Cher Rubi* en doc. de 1031, procedent d'Urgell. Notem que el poblet de *Corrubi* en el municipi de Viladonja (Ripollès) s'explica a base de *Quer Rubi*, amb trasllat de l'accent que s'ha donat també en altres compostos amb -rubi com *Font-rubi*, *Rubi* < *Ri(u) Rubi* (JCor., *Est. Top.*